

RAPORT PRELIMINAR PRIVIND SĂPĂTURILE DE SALVARE EXECUTATE ÎN ANII 1978—1979

Lucrările de construcție de mare amploare întreprinse în ultimii ani pe raza orașului Zalăului arăturile de adâncime executate în unele sate ale județului Sălaj au prilejuit descoperirea multor vestigii antice. În anii 1978—1979, colectivul Muzeului de Istorie și Artă Zalău a executat săpături de salvare în două din punctele cele mai amenințate de distrugere urmărind recuperarea materialului arheologic și culegerea de noi date cu privire la așezările din care provine.

I. În hotarul satului *Valea Miții* (platforma industrială a orașului Zalău) — în direcția Vest, acolo unde se construiește într-un ritm foarte susținut platforma industrială a orașului, pe colinele spre Cazarmă, în partea stângă a pârâșului Miței, a ieșit la suprafață material arheologic în zona bazinelor nr. 1 și 2 ale Centralei Electrotermice (COT). La cca. 400—500 m de la acest punct în direcția Nord-Est colegul Alexandru Matei efectuase săpături de salvare în anul 1977, având ca rezultat descoperirea unor urme de locuințe și a mai multor gropi¹. Materialul ceramic descoperit aparține epocii neolitice, de la sfârșitul epocii bronzului și din perioada dacică (ceramică din secolul II î.e.n.—e.n. și II—IV e.n.). Continuarea săpăturilor de salvare și în anul 1978 a fost necesară din cauza nivelării terenului și a construcțiilor noi planificate a fi executate. Deși ne-am străduit să salvăm cât mai mult din aceste așezări, totuși o mare parte a fost distrusă ca urmare a lucrărilor de construcții.

În anul 1978 au fost deschise 9 secțiuni (fiecare măsurînd 10×2 m) și două casete (C.1= $5 \times 1,75$ m; C.2= $4,25 \times 6,50$ m). Primele 7 secțiuni au fost plasate la cca. 400 m distanță în direcția Nord-Est de la bazinele amintite. Lucrările de cercetare au fost conduse de Tudor Soroceanu, muzeograf la Muzeul de istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca². Rezultatul a fost descoperirea citorva gropi și a unui material ceramic destul de sărac, aparținînd epocii neolitice. Preluînd cercetările colegului de la Cluj-Napoca, am continuat săpăturile la secțiunea nr. 7, de unde a ieșit la iveală material arheologic asemănător cu cel din secțiunile precedente. Stratul de cultură a apărut la 0,20 m adîncime de la suprafață. De la secțiunile nr. 1—7, la cca. 100 m distanță în direcția Vest, spre punctul cel mai înalt al colinei a fost plasată secțiunea nr. 8. Rezultatul a fost asemănător cu cel obținut în secțiunile săpate înainte, stratul de cultură era așezat la 0,20 m adîncime și era foarte sărac, iar materialul ceramic avea același caracter. În această secțiune am surprins și două gropi. Din prima groapă (G.1) chiar de la fund, am scos bucăți mari de chirpici și fragmente ceramice. Dimensiunile gropii nr. 1 sînt: $D=1,35$ m iar $A=1,30$ m. A doua groapă (G.2) avea forma unei pîlnii răsturnate cu $D=0,50$ — $0,70$ m și avea $A=1,65$ m. Groapa avea un conținut foarte sărac, constînd doar din cîteva fragmente de vase ceramice. La adîncimea de 1,45 m am constatat un strat puternic ars avînd 4—5 cm grosime.

Cînd a fost săpat bazinul nr. 1, excavatorul a deranjat și în mare măsură a distrus două locuințe. Pentru a cerceta locuința nr. 1 a fost deschisă caseta nr. 1 (C.1). Am

¹ Rezultatul cercetărilor din anul 1977 va fi publicat de colegul Al. V. Matei.

² Rezultatele cercetărilor colegului T. Soroceanu din Cluj-Napoca încă nu au fost publicate.

dezvelit urmele peretelui nord-vestic, în lungime de 1,30 m, restul fiind distrus. Aici la adîncimea de 0,30 m a apărut un strat compact, compus din chirpic și din fragmente de ceramică. Sub acesta urma un strat de pămînt steril sub care la $A=0,45$ m erau din nou multe fragmente mari de chirpici, fragmente ceramice și urme puternice de arsură. Din acest nivel avem două fragmente de piatră pentru rîșnit și un fragment dintr-o lamă de obsidian. Imediat lîngă locuința nr. 1 în exterior, în direcția Nord-Est a fost descoperită o groapă (G.3). Dimensiunile: $D=1,50-1,27$ m; $A=1,25$ m. Ceramica descoperită în groapă era însoțită de chirpici, și corespunde în timp cu cea din locuință. Cele două straturi de chirpic și mai ales urmele de arsură din al doilea strat (socotit de sus în jos) ne permit să afirmăm că prima locuință a fost incendiată și a fost reconstituită. Incendierea primei locuințe este documentată și de prezența unui strat de arsură la 5—6 m de ea (G.2).

Locuința nr. 2 plasată în apropiere de cel mai înalt punct al colinei, și distrusă prin excavare în proporție de 1/3 a fost cercetată prin caseta nr. 2 (C.2). Stratul de cultură, compus din chirpic și fragmente de ceramică a apărut la 0,40 m adîncime. Nivelul de locuire al locuinței este plasat la 0,80 m adîncime. Pereții s-au dărmătat spre interior, iar printre bucățile mari de chirpic s-a găsit ceramică din epoca neolitică, identică cu cea din stratul de cultură. În ce privește forma locuinței presupunem pe baza observațiilor noastre, că avea două încăperi. Prima încăpere era lată de 5,50 m; cea de-a doua încăpere era lată de 4,50 m. Lungimea ei nu o cunoaștem fiindcă porțiunea aceasta a fost distrusă cu excavatorul. În porțiunea decopertată nu am dat de urma vetrei de foc, care probabil era amenajată în prima încăpere.

În apropierea peretelui nordic al locuinței în exterior, a fost descoperită o groapă (G.4) cu $D=1,20$ m. Nu conținea nici un fel de materiale. Groapa nr. 5 (G.5) din colțul sud-estic al casei nr. 2 (C.2) a avut $D=1,25$ m. Conținea multe fragmente ceramice, cărbune și cenușă, iar la 0,60 m adîncime se găsea un strat cu arsură puternică, de unde provenea marea majoritate a materialului amintit.

Ultima secțiune — secțiunea nr. 9 (S.9) — a fost plasată la cca. 15 m distanță de caseta nr. 2 (C.2) în direcția sud-estică. Stratul de cultură a fost descoperit la 0,40 m adîncime și era tot atît de sărac în materiale arheologice ca și cele din secțiunile precedente. Materialul ceramic este identic, deci nu ne-a furnizat date noi față de cele deja cunoscute.

În concluzie: pe baza săpăturilor de salvare și cu ocazia periegezelor efectuate în această zonă, putem să spunem că așezarea neolitică de la Zalău — Valea Mișii — avea o suprafață de cca. 5—600×8—900 m. După pasta și forma materialului ceramic așezarea se poate încadra în cultura Tisa, faza Tiszapolgár. Această grupă a fost destul de răspîndită în nord-vestul Transilvaniei³.

În ce privește durata acestei așezări neolitice, ea nu a putut fi foarte lungă. Stratul de cultură avea grosimea de numai 5—10 cm, conținând un material arheologic destul de sărac, iar urmele arsurilor puternice erau prezente aproape peste tot, ceea ce s-ar putea explica numai prin viața relativ scurtă a așezării.

II. Doh, comuna Măierîște: localitate situată la Nord-Vest de Zalău, la cca. 45—50 km de oraș. Satul se întinde în valea și pe colinele aparținătoare pîrîului Somoșia afluent a rîului Crasna. În hotarul numit „La izvoare” au ieșit la iveală cu prilejul arăturii de mare adîncime executate în primăvara anului 1979, multe fragmente ceramice și chirpici. Apariția lor a fost semnalată colectivului de muncă al muzeului nostru de Husu Dumitru profesor la școala din sat. Pe baza materialului arheologic adunat cu ocazia unei periegeze am putut stabili că este vorba despre o așezare din epoca bronzului. Scopul săpăturilor a fost salvarea materialului existent și pe cît posibil efectuarea de observații stratigrafice și așezare.

Partea de hotar numită „La izvoare” este situată în imediata apropiere a satului, în direcția Sud-Vest, la capătul grădinilor de pe strada Strențului (unde este și școala). Așe-

³ N. Vlăsa, în *SCIV*, 3, 1964, p. 351—367; Idem, *Neoliticul Transilvaniei*, Cluj-Napoca, 1976.

zarea se întinde pe valea pârâiașului Fundul Dohului și pe colinele cu pante line de o parte și de alta a lui. Locul a primit denumirea după izvoarele și pământul mereu umed existente aici. Trebuie să menționăm că în primăvara anului 1979 înainte de a se efectua arătura în adâncime ($A=0,65-0,75$ m) a fost executată și nivelarea terenului, în urma căreia în anumite locuri și-a făcut apariția, în pete mari, stratul neumblat (pământul galben), iar materialul arheologic a apărut sporadic în urma nivelării.

În timpul săpăturilor de salvare am trasat 5 secțiuni (S.1—5) de diferite dimensiuni. Primele două secțiuni (S.1 și S.2) au fost plasate în teritoriul arat, deranjat. Nici una dintre ele nu au permis reconstituirea stratigrafiei, aceasta fiind complet distrusă. La secțiunea nr. 2 (S.2) la nivelul pământului galben neumblat ($A=0,75$ m) s-au conturat urmele unei locuințe și a unei gropi (G.1). Locuința avea direcția Est-Vest, lățimea ei maximă a fost de 3,12 m. Lungimea ei totală nu a putut fi stabilită decât parțial și este de 3 m. Intrarea avea 1,10 m lățime. Locuința cu pereți de chirpici a fost adâncită în pământul galben cu 0,30 m. În apropierea peretelui sudic la o distanță mică de intrare, în direcția lor, a fost descoperită o groapă (G.1), adâncită în pământul galben cu 0,63 m. La golirea locuinței și a gropii (G.1), au ieșit la iveală multe fragmente de chirpici și puțin material ceramic, toate aparținând epocii bronzului.

La marginea sudică a așezării, la cca. 50 m de valea pârâiașului Fundul Dohului, în direcția Nord au fost deschise secțiunile nr. 3 și 4 (S.3 și S.4), pe terenul nearat. Ambele au fost plasate la capătul colinei, din care motiv părțile nordice ale secțiunilor sînt mai înalte decât capetele lor sudice.

La secțiunea nr. 3 la adâncimea de 0,40—0,60 m am ajuns la stratul de cultură, care conține mai multe fragmente mici de chirpici, decât fragmente ceramice. În partea nordică a secțiunii, unde terenul a fost mai înalt, au apărut la adâncimea de 0,85—1 m alături de ceramica de epoca bronzului, și câteva fragmente de ceramică din secolul III—IV e.n. Fragmentele au culoare gri, ornamentele fiind obținute prin ștampilare. Sînt de factură Porolissum⁴. De sub acest strat am scos la lumină numai ceramică de epoca bronzului. Ceramica de secolul III—IV e.n. nu forma un strat separat, bine delimitat, ci era amestecată cu materialul din epoca anterioară. La capătul sudic al secțiunii am ajuns la pământul galben la 1,10 m adâncime, iar la capătul nordic la 1,85 m.

La secțiunea 4 (S.4) care a fost executată în direcția Sud-Nord, am constatat un fapt interesant. Din primul și al doilea strat de hîrleț ($A=0,30$ m) au apărut fragmente ceramice din epoca bronzului după care în partea estică a secțiunii a apărut brusc pământul galben neumblat. În partea vestică se continua stratul de pământ fertil și numai la adâncimea de 0,65—0,75 m am ajuns la stratul de cultură care era foarte sărac și cuprindea numai ceramică din epoca bronzului. Sub pământul galben, care apăruse în partea estică a secțiunii, avînd o grosime între 0,30—0,50 m a fost identificat din nou un strat cu vestigii arheologice identice ca epocă și cultură cu cele din primul strat. După acest strat urmează iar pământul galben neumblat. Credem că acest fenomen se poate explica numai prin alunecarea terenului, fapt ce nu este exclus din cauza umidității foarte accentuate a solului alcătuit din argilă. Aceste presupuneri sînt susținute și de situația din groapa nr. 2 (G.2), care a fost identificată în secțiune lîngă peretele vestic cu $D=0,70$ m și care a apărut în primul strat galben. Groapa se întrerupea brusc pe terminarea stratului neumblat deci la nivelul stratului de cultură al doilea. La golirea ei a ieșit la iveală numai material de epoca bronzului.

Secțiunea nr. 5 (S.5) a fost amplasată la marginea nordică a așezării, în grădina de pomi aparținînd lui Pap P., în imediata apropiere a terenului arat, pe o porțiune nederanjată de lucrările agricole. Acest loc este cel mai înalt punct al colinei. Sperăm că vom identifica o stratigrafie mai clară, dar din păcate nu am reușit. Am găsit câteva fragmente ceramice împrăștiate pe toată lungimea secțiunii, iar pământul galben neumblat a fost atins la adâncimea de 0,45 m.

Pe baza cercetărilor efectuate și a materialului descoperit putem să formulăm următoarele concluzii:

⁴ Despre ceramica ștampilată de la Porolissum, vezi N. Gudea, în *Acta MP*, 4, 1980, p. 105 sqq.

— Lungimea așezării, în direcția Nord-Sud, este de cca. 320 m. Deși la suprafață s-a găsit un material arheologic bogat, lățimea așezării nu am putut-o delimita, o porțiune din teren fiind ocupată cu sfecă de zahăr nu s-a putut executa o cercetare arheologică.

— Deși datorită arăturilor în adâncime a ieșit la suprafață un bogat material arheologic — ceramică, fragmente de obiecte mici din bronz — în porțiunile nederanjate de arătură, unde am executat secțiunile 3, 4 și 5, a apărut un material foarte sărac, iar stratul de cultură era subțire. Ceramica multă găsită la suprafață se poate explica prin faptul că arătura a scos la iveală și a distrus tot stratul de cultură, atingând totodată terenul (porțiunea) mai intens locuit.

— Stratul de cultură sărac (10—15 cm grosime) ne lasă să credem că viața așezării a fost scurtă, alunecările de teren (constatate în S.4) determinând mutarea populației în altă parte.

— Așezarea de la Doh „La izvoare”, se poate încadra pe baza ceramicii (după pasta, forma și ornamentele ei) și după forma uneltelor de piatră în perioada mijlocie a epocii bronzului, în faza târzie a culturii Otomani⁵. Incadrarea așezării în faza târzie a culturii Otomani ne-o impun și fragmentele de ceramică aparținând culturii Suciu de Sus, descoperite la suprafața arăturii, împreună cu ceramica amintită.

— Așezarea din epoca bronzului de la Doh nu este prima descoperire din această perioadă în partea nord-vestică a județului nostru. Punctele asemănătoare se găsesc și mai spre Sud la Giurtelecu Șimleului, spre Est la Bocșa⁶ și spre Nord la Derșida⁷ la distanță de cca. 10—25 km de Doh.

— Materialul ceramic decorat cu șampilă și fibula de bronz din secolul III—IV e.n. adunate de la suprafață, mai ales din zona secțiunilor nr. 2 și nr. 3 (S.2 și S.3), sînt identice cu cele de la Porolissum documentînd existența unei populații de daci liberi care a avut legături cu populația din Dacia romană⁸.

Săpăturile arheologice de salvare efectuate la Zalău — Valea Miții și la Doh „La izvoare” au contribuit la îmbogățirea patrimoniului muzeal și totodată la completarea golurilor existente pe harta arheologică a județului Sălaj.

EVA LAKO

⁵ S. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii*, I, București, 1978, p. 163 și urm.

⁶ Material inedit în patrimoniul muzeului din Zalău.

⁷ N. Chidioșan, *Cultura Wietemberg la vest de Munții Apuseni*, (teză de doctorat) Cluj, 1979.

⁸ Al. V. Matei, *Repertoriul așezărilor și descoperirilor aparținând dacilor liberi (sec. II—IV e.n.) de pe teritoriul județului Sălaj*, în *Acta MP*, 4, 1980, s.v. Doh.

VORLAUFIGE MITTEILUNG ÜBER DIE IN DEM JAHREN 1978—1979 DURCHGEFÜHRTEN RETTUNGSGRABUNGEN

(Zusammenfassung)

Es werden kurzgefasst die im Jahre 1978 am Rand der Stadt Zălau — Valea Miții, Industriebezirk und im Jahre 1979 am Rand des Dorfes Doh (Gemeinde Măierîște) durchgeführten Rettungsgrabungen vorgelegt. In der ersten Ortschaft wurden Siedlungen aus der Neolithikum, Bronzezeit und aus der dakische Epoche festgestellt. Eingehender wird die Ansiedlung aus dem Neolithikum (Tisa-Kultur = Tisapolgár Phase) dargestellt; die übrigen Epochen sollen bei anderer Gelegenheit besprochen werden.

Am Rand des Dorfes Doh wurde eine Siedlung aus der Bronzezeit (Otomani-Kultur) festgestellt, die durch halbtiefe Wohnungen und Wohngruben gekennzeichnet ist. Die Siedlungsdauer war verhältnismässig kurz; es wird angenommen dass die Siedlung wegen eines Erdrutsches verlassen wurde.